ئایە ئاگایی لە مێشکدایە؟

ڕۆح چییە، و ئایا ڕۆح نەمرە؟

د. مایکڵ ئیگنۆر

پسپۆری دەمارناسی

وەرگێرانی: د. نورەدین ناسێح قادر

نەشتەرگەری مێشک بەدوای بەڵگەکاندا دەگەڕێت

Neurosurgeon Explores The Evidence & Evidence

کۆنفرانسی ٢٥ی دالاس لەسەر زانست و ئایین

ئایە ئاگایی لە مێشکدایە؟
Neurosurgeon Explores The Evidence & Evidence

مافي بڵاوكردنەوە ئازادە

Tuesday, 8 September 2026

پێڕست

پێڕست	3
پێشەکی	5
بەشی یەکەم	7
چیرۆکی تایبەتی د. میشیاڵ ئۆگنۆر	8
توێژینەوە زانستێکان	10
ئەزموونەکانی لێواری مەرگ	33
ئایا ڕۆح بوونی هەیە؟	42
ئایا ڕۆح نەمرە؟	46
بەشی دوو	52
مێشک و زەین: تێڕوانینێکی نوێ	52

هۆشمەندی و ئیرادەی ئازاد هێزی ماددی نین 56

زەینی پشت مێشکەوە 58

تێگەیشتن لە ئارگیومێنتی "خودای بۆشاییەکان" 60

ململانێی نێوان ئارەزووە هەستییەکان و ئارەزووە عەقڵانییەکان
63

لایەنە ناماددییەکان و هەڵەی مێریۆلۆجی 65

سروشتی ئامێرەکان و بوونی مرۆڤ 66

ئەزموونێکی وردی نزیک لە مەرگ 68

چوار تایبەتمەندیی ئەزموونەکانی NDE 69

پێشەکی

ئەم پەرتووکە لە یوتویب وەرگیراوە وبە هاوکاری زیرەکی دەستکرد وەرمگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، ودواتر هەندێ دەستکاریم کردوە. دوو بەشە [لینکی بەشی یەکەمی]

وئەمەش [لینکی بەشی دووەمە].

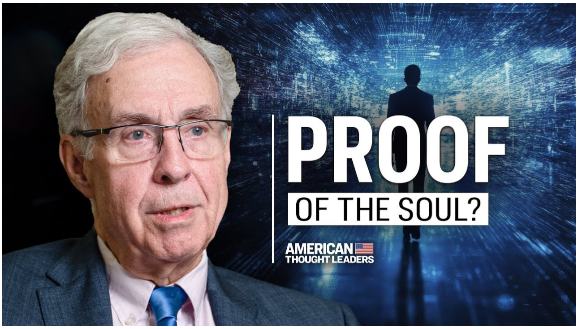

بەشی یەکەم سمینارێکە کە لە کۆنفراسی دالاسدا ساڵی ٢٠٢٥ ئەنـجامـدراوە، وبە تەواوەتی وەرگێڕاوەتە سەر زمـانی کوردی. ئەم بـــاشە زیاتـــر روونکردنەوەی ئەو تۆژینەوانەیە تایبەت بە بابەتەکە.

بەشی دووەم چاوپێکەوتنە لە کەناڵی:

American Thought Leaders - The Epoch Times

واتـا وڵامـدانەوە پـرسیارەکانی پێشکاشکارە، لێرەدا تەنـها پوختەی چاوپێکەوتنەکەمان کردوە بە کوردی. زیاترین شت کە سەرنـجی ڕاکێـشـام لە ئەم بەشەدا، وڵامی گـــومـــانی مادێکانە، کە چەند بەتاڵە!

بە هیوای ئەوەی بە دڵتان بێت.

د. نورەدین ناسێح قادر

٢٠٢٦-٩-١٦

بەشی یەکەم

ئەمڕۆ دەمەوێت سێ پـــرسیار دەربـــارەی ڕۆحی مـــرۆڤ بـــورووژێنم. یەکەم و پێش هەر شـــتێک، ئـــایا ڕۆح وەک شـــتێکی سەربەخۆ و جیـــاواز لە مێـــشک بـــوونی هەیە؟ دیدگای ماددیی سەردەم بۆ بابەتەکان پێی وایە کە تەواوی هۆشی ئێمە دەرهـــاویشتەی مێشکە. ئەگەر بـــابەتەکە بەم شێوەیە بێت، ئەی کەواتە ڕۆح چییە؟ وە ئـــایا ڕۆح نەمـــرە؟ بە دڵنیاییەوە بڕوام وایە کە ئەمە پـــرسێکی دەمـــارنـــاسییە، هەرچەنـــدە وەڵامی ئـــایینی و فەلـــسەفیشی هەیە، بەڵام زانســـتی دەمـــارنـــاسی بە شێوەیەکی سەرســـوڕهێنەر و سەرنجڕاکێش شیکاری بۆ ئەم پرسانە دەکات.

چیرۆکی تایبەتی د. میشیاڵ ئۆگنۆر

سەبــارەت بە پــرسیاری یەکەم: ئــایا ڕۆح وەک بــوونێکی جیــاواز لە مێــشک بـــوونی هەیە؟ حەز دەکەم بە چیــرۆکی تــایبەتی خۆم دەســت پێ بکەم. لە سەردەمی لاویدا، ژیانـم وەک کەسێکی ماددی و بێباوەڕ دەست پێ کرد. لە کۆلێژی پـــزیـشکیـدا، کەوتـــمە داوی خۆشەویستیی تـــوێـژکاریی دەمارەکان و فیزیۆلۆژیای دەمار، چونکە وام دەخەملاند کە تێـگەیـشتـن لە مێـشک و فێربـــوونی سەرجەم وردەکارییە

جـوانەکانی تـوێژکاریی دەمـار، یارمەتیدەرێکی ڕاسـتەقینەم دەبێـت بۆ تێـگەیـشـتـن لەوەی کە مــن کێـم و واتــای مرۆڤبوون چییە؟

لە زانکۆی میامی ڕاهێنانـم لەسەر نەشـتەرگەریی مێشک و دەمــار کــردووە، و لە ســاڵی ١٩٩١ەوە وەک ئەنــدامی دەستەی وانەوتنەوە لە ستۆنی برووک کار دەکەم. تا ئێستا نــزیکەی ٧٠٠٠ نەشـــتەرگەریی مێشکم ئەنــجام داوە. لەم ڕێـگەیەوە نەک تەنــها لە ڕووی ئەکـادیـمییەوە، بەڵکـو لە ڕێـگەی ئەزمـــوونی کەسییـشەوە شـــتی زۆرم دەربـــارەی شێـوازی کارکـردنی مێـشک و چۆنیەتیی پەیوەسـتـبـوونی هۆش بە مێشکەوە فێر بـووم. لە مـاوەی ژیانی پیشەییمدا چەندین حاڵەتم بینیوە کە وایان لێ کردووم گومان بخەمە سەر دیدگـا مـــاددییە بـــاوەکە بۆ تێگەیشتن لە شێوازی کارکردنی مێشک. ئەو نەخۆشـانەی لێرەدا دەیانـخەمە ڕوو

کەسانی ڕاستەقینەن؛ هەرچەندە ناوەکانیانم گۆڕیوە، بەڵام ئەوان مرۆڤی تەواو ڕاستەقینەن.

توێژینەوە زانستێکان

وەک نـموونە، وێنەی لەرەلەری مـوگـناتیسیی مێشکی خـانمێکی گەنـج بە نـاو سیندی دەخەمە ڕوو کە ڕەنـگە ڕەشەکەی نـاوی، شـلەی دڕکەپەتکە و مـادەدە خۆڵەمێشییەکەش خودی مێشکەکەیە. ئەم خانمە نزیکەی دوو لەسەر سێی مێـشکی لەدەسـت داوە و هەر بەو شێوەیە لەدایک بـووە. کاتێک کۆرپە بـوو، پشکنینمان بۆ کـرد و ئەم دۆخەمـان بۆ دەرکەوت، لەو کـاتەدا لەگەڵ خێزانەکەی تـا ڕادەیەک ڕەشـبین بـووین سەبـارەت بە دەرفەتی ژیانێکی ئـاسـایی بۆی. بەڵام ئەو وەک کەسێکی تەواو ئـاسـایی گەورە بـوو، تەنـانەت لە ڕیزی خـوێندکارە یەکەمەکانی قۆناغی ئامادەییش بوو. ئەگەر ئەمڕۆ چاوت

پێی

بکەوێــت، دەڵێیــت کە خــانــمێکی گەنــجی زۆر زیــرەکە و

تەنـدروستیی زۆر بـاشە، سەرەڕای ئەوەی دوو لەسەر سێی

مێشکی لەدەست داوە.

نــموونەیەکی تــر کوڕێکی بــچووکە بە نــاوی جۆشــوا.

ئەویـــش بە هەمـــان شێـــوە بە کەمیی دوو لەسەر سێی

مێشکییەوە لەدایک بــووە، و ئەو ڕووبەرە ڕەشەی مێشکی

تەنـــها ئـــاو بـــوو. لیژنەی ڕەوشـــت لە نەخۆشـــخانەکەم

هەڵسەنگاندنیان بۆ دۆخی کرد و پێشنیاریان کرد کە لە کاتی لەدایکبوونیدا خواردنی پێ نەدرێت، چونکە دۆخی هێندە خراپ بوو کە پێیان وابوو مردنی بۆ ئەو باشترە. بەڵام ئێمە ئەو داوایەمان ڕەت کردەوە و خواردنمان پێ دا. ئەمڕۆ ئەو گەنجە قۆناغی ئامادەیی تەواو دەکات، گەنجێکی تەواو ئاساییە، وەرزش دەکات و منداڵێکی ناوازەیە.

مێگی، خانمێکی گەنجە کە لە منداڵیدا لە پرۆگرامی بەهرەمەنداندا بوو. خانمێکی زۆر درەوشاوەیە، سەرەڕای ئەوەی زۆربەی مێشکۆڵە و بەشێک لە ناوچە ناوەندییەکانی مێشکی لەدەست داوە. ناچار بوو نەشتەرگەریی بۆ بکرێت بۆ چارەسەرکردنی پەستانی شلەکانی ئەو ناوچەیە، بەڵام زۆر بە باشی چاک بووەوە. ئەو ئێستا هەڵگری بڕوانامەی ماستەرە لە ئەدەبیاتی ئینگلیزیدا، و موزیکژەنێکە کە بەرهەمەکانی بڵاو کراونەتەوە.

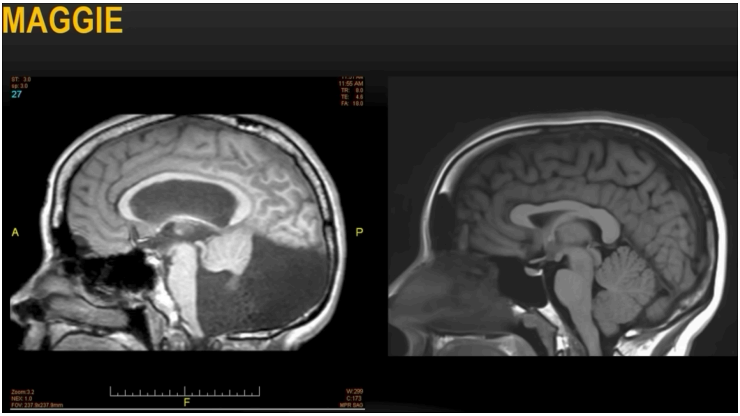

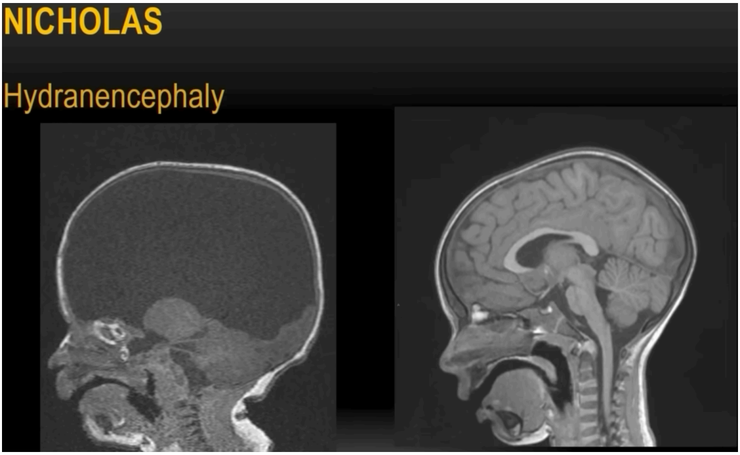

نیکۆلاس، کوڕێکی بـچووکە کە کەمـئەنـدامییەکی سەختی هەیە و تـــووشی ئیـفلیـجیی مێشک بـــووە. ئەو هەردوو نیوەگۆکانی مێشکی لەدەست داوە و تەنها قەدی مێشکی ماوە. ڕاستە ئەو خاوەن پێداویستیی تایبەتە، ناتوانێت قسە بکات و ناتـوانێت بڕوات، بەڵام تەواو هۆشیارە. تا ڕادەیەک کۆمیـدییە، پێـدەکەنێـت و دەگـــری. لە ڕووی سۆزدارییەوە کەسێکی ئـــاســـاییە، سەرەڕای کەمـــئەنـــدامییەکەی و لەدەستدانی هەردوو نیوەگۆی مێشکی بە تەواوی.

ئەم حـاڵەتـانە پـرسیارێک دەهێننە ئـاراوە، کە ڕەنــگە لە ڕواڵەتــدا پـــرسیـارێکی سەیـر بێـت، بەڵام وەک دەبیـنـن هێندەش نـامۆ نییە: ئـایا مێشک ئەنـدامی عەقڵە؟ وەک دەزانـــن، دڵ ئەنــدامی ســووڕی خــوێنە، و گــورچیلەکان ئەندامی پاڵاوتن و دروستکردنی میزە، بەڵام ئایا مێشک بە تەواوی ئەنــدامی عەقڵە؟ ڕوونە کە لە هەنـــدێک ڕووەوە وایە، بەڵام ڕەنگە لە هەندێک ڕووی دیکەوە وا نەبێت.

ئەم پــرسیارە بۆ یەکەم جــار لەلایەن وایڵدەر پێنفێڵدەوە وروژێنرا، کە نەشـــتەرگەرێکی مێشک و دەمـــار بـــوو لە نـاوەڕاستی سەدەی بیستەمدا لە مۆنـتریال کاری دەکرد، و ڕەنگە گەورەترین زانا بێت لە مێژووی پیشەی نەشتەرگەریی دەمـــاردا. ئەو پێشەنـــگ بـــوو لە نەشـــتەرگەریی فێدا، و نەشـــتەرگەریی مێشکی لە کـاتی بێـداریـدا ئەنـــجام دەدا. ئەمەش بەو واتـــایە دێـــت کە نەخۆشەکـــان لە کـــاتی

نەشـــتەرگەرییەکەدا بە سڕکـردنی خۆجێیی بەتەواوی بێـدار بـوون بۆ ئەوەی هەسـت بە ئـازار نەکەن. ئەو هـانـدانی بۆ مێـشکیـان دروســـت دەکـرد بۆ ئەوەی نەخـــشەی ڕووی مێشک بکێشێت بە مەبەسـتی لابـردنی خـاڵەکانی فێ. ئەو ژیانی پیشەییی خۆی تەرخـــان کرد بۆ لێکۆڵینەوە لە فێ، و پرسیارێکی زۆر سەرنجڕاکێشی وروووژاند و گوتی: بۆچی هیچ جۆرە گەشکە و فێیەکی عەقڵیی بوونی نییە؟

کـــاتێک خەڵکی تـــووشی فێ دەبـــن، ئەگەر لە کـــاتی گەشکەکەدا هۆشیار بمێننەوە، ئەوا یەکێک لەم چـوار شـتە دەکەن: یان جـووڵەی کۆنترۆڵنەکراویان دەبێت و قۆڵەکانیان دەلەرزێت؛ یان ڕەنـــگە هەســـت بە شـــتانێک بکەن وەک مێرووولەکردنی پێستیان؛ یان لەوانەیە هەســـت و سۆزێکی بەهێـزیـان هەبێـت وەک تـــرس، پێکەنـیـن، یـان خۆشی؛ وە یانیش دەتـوانـن بیرەوەرییەکانیان بـپارێزن. ڕەنـگە تـووشی

فێیەک ببیت کە تێیدا بیرەوەرییەکی دووبــارەبــووەوەت بۆ بێت، بەڵام هیچ کەسێک تــووشی فێیەکی ژمێرەیی نــابێت! هیچ کەسێک تـــووشی گەشکەیەکی بیرکـاری نـــابێـت کە نەتـــوانێت واز لە ئەنـــجامـــدانی دابەشکردنی درێژ بهێنێت. پێنفیێڵد دەیگوت: "ئەمە بەڕاســتی سەیرە. ئەگەر بکرێت هەمـوو ئەم شـتەکانی تـر بهێنینە ئـاراوە، بۆچی نـاتـوانـرێت بیـرکــردنەوەی پەتی، لۆژیک، بـــاوەڕەکـان، فەلـــسەفە و بیـرکـردنەوە لە خـــودا بــهێـنیـنە ئـــاراوە؟ ئەمە لە کـاتی گەشکەکاندا ڕوو نادات." هەروەها ئاماژەی بەوەش کرد کە لۆژیکیــتــریــن لێکــدانەوە بۆ ئەمە ئەوەیە کە ئەم لایەنەی هۆش سەر بە مێشک نییە.

پێنفیێڵد ئەمەی بە قـــووڵتریش تـــاقی کردەوە لە ڕێگەی ئەنــجامـدانی نەشـتەرگەری بۆ ئەو نەخۆشـانەی کە بەئـاگـا بــوون. ئەو ڕووی مێشکی هـان دەدا بۆ کێشانی نەخـشەی

مێشک، ڕێک وەک ئەوەی نەخـــشەی شـــارێک بکێشێت، ئەمەش بۆ زانینی شـــوێنی بەشە جیاوازەکانی مێشک و پاشان پاراستنیان لە کاتی بڕین و هەڵگرتنی خاڵەکانی فێدا. بەڵام نەیتوانی هیچ سەنـــتەرێک بۆ بیرکردنەوەی پەتی و ئەبستراکت لە مێشکدا بدۆزێتەوە. لە مێشکدا سەنتەرێک هەیە بۆ جووڵە، سەنتەرێک بۆ هەستکردن، سەنتەرێک بۆ بینین، سەنتەرێک بۆ بیستن، چەند سەنتەرێکی سۆزداری و سەنـــتەری بیـــــرەوەری، بەڵام هیــــچ سەنـــتەرێک بۆ بیرکـردنەوەی پەتی بـــوونی نییە. سەنـــتەرێک بۆ لۆژیک بـــوونی نییە. ئەو دەیـــگـــوت ئەمە زۆر نـــامۆیە. ئەمەش هەمـــان ئەو دەرەنـــجامە بـــوو کە لە کاتی لێکۆڵینەوە لە جۆرەکانی گەشکەی فێدا پێی گەیشتبوو.

دواتـــر ڕۆجەر ســـپێری و هـــاوپیشەکـانی کـارێکی زۆر سەرنـجڕاکێشیـان لەم بـــوارەدا ئەنـــجام دا، کە بەهۆیەوە

ســپێری خەڵاتی نۆبڵی بەدەســت هێنا. لە نــاوەڕاســتی سەدەی بیستەمـدا، نەشـتەرگەرییەک پەرەی پێ درا بۆ ئەو کەسانەی کە بەدەست فێیەکەوە دەیانـاڵانـد کە لە یەکێک لە نیــوەگۆکــانی مێــشکەوە دەســتی پێ دەکــرد و بڵاو دەبـووەوە بۆ نیوەگۆکەی تـر. ئەم گەشکانە زۆر کارەساتـبار بــوون و کۆنــتڕۆڵکــردنیــان سەخــت بــوو. پــاشــان نەشـتەرگەرییەکی دیکە پەرەی پێ درا، نەک لەلایەن خـودی سـپێرییەوە بەڵکو لەلایەن کەسانی دیکەوە، کە بـریتی بـوو لە بڕینی مێشک بۆ دوو نیـوە؛ بە جۆرێک ئەگەر گەشکەکە لە نیوەگۆیەکدا دەستی پێ کرد، نەتـوانێت بڵاو ببێتەوە بۆ نیــوەگۆکەی تــر، ئەمەش کۆنــتڕۆڵکــردنی گەشکەکــان و کەمکردنەوەی تــونــدییەکەیانی زۆر ئــاســانــتر دەکرد. ئەم نەشتەرگەرییە بە "بڕینی تەنە ڕەقەکە" ناونرا، و تا ئەمڕۆش ئێــمە ئەم نەشــتەرگەرییە ئەنــجــام دەدەیــن. بەو پێیەی هەردوو نیـوەگۆی مێـشک لە ڕووی کـارکـردنەوە لێک جیـا

کراونەتەوە، سـپێری کە زانـایەکی دەمـارنـاسی بـوو، درکی بەوە کـرد کە دەتـــوانـــرێـت بەهۆی ئەم جیـاکـردنەوەیەوە لێکۆڵیـنەوە لە ئەرک و کـاری هەر نیـوەگۆیەکی مێـشک بە جیا بکرێت. لەم سۆنگەیەوە کارێکی نایابی ئەنجام دا و بۆی دەرکەوت کە نیوەگۆی چەپی مێشک کۆنترۆڵی قــسەکردن دەکات، و نیوەی ڕاستی مێشک کۆنـترۆڵی ئـاراستەسازیی شـــوێـنی دەکـات، و بۆ ئەم دۆزیـنەوەیەش خەڵاتی نۆبڵی بەدەست هێنا.

بەڵام یەکێک لەو شـــتانەی کە ئەو تێبینیی کرد، و منیش هەروەهـــا تێـبیـنیـم کـردووە، ئەوەیە کە ئەو کەســـانەی نەشــتەرگەریی جیاکردنەوەی هەردوو نیوەی مێشکیان بۆ کراوە، کەسانێکی تەواو ئاساییـن. کاتێک چاوت بەم کەسانە دەکەوێـت، دەبیـنیـت کە مێـشکیـان کـراوە بە دوو نیـوەوە، کەچی دەڕۆن و قــسە دەکەن، و هەســت بەوە دەکەن کە

کەسانێکی ئـاسـایین. هەروەهـا نۆرەکانی فێداربـوونیشیان کەمـــترە لە چـــاو پێشوودا. ئەم بـــابەتە لەوە دەچێت کە کەسێک لاپتۆپێکی بە مـشارێکی کارەبـایی کردبێت بە دوو نیوەوە، بەڵام هێشتا بە شێوەیەکی ئـــاســـایی کار بکات. شـتێکی سەیر لەم بـابەتەدا هەیە، و تـوێژینەوەکانی دواتـر لەسەر ئەم بابەتە هێشتا هەستی جیاواز لە ناخمدا دروست دەکەن.

چەنـــدیـن دەیەیە بەمەم زانیـوە، و پێـم وایە یەکێکە لە سەرنجڕاکێشترین دەرەنـجامەکان لە زانسـتی دەمـارنـاسیی مەعریفیدا. "جەستین سێرجێنت" تـوێژەرێک بـوو لە زانکۆی مەکگیل لە مۆنـــتریال، کە نـــزیکەی بیست ســـاڵ دوای "سـپێری" کاری دەکرد، و لێکۆڵینەوەی لەسەر ئەو کەسـانە کـــرد کە نەشـــتەرگەریی جیـــاکـــردنەوەی هەردوو نیـــوەی مێشکیان بۆ کرابـوو. ئەوەی کردی ئەوە بـوو کە ڕێگەیەکی

دۆزییەوە بۆ پیشاندانی وێنەی شتەکانی وەک وێنەی تیرەکان بە هەر نیوەیەکی مێشک بە جیا و لە یەک کاتدا. بۆیە تیرەکانی بە شێوەیەک دانا کە نیوەی ڕاستی مێشک تیرێک ببینێت، و نیوەی چەپیش تیرەکەی تر ببینێت، بەڵام هیچ بەشێکی مێشک هەردوو تیرەکە پێکەوە نەبینێت. هەر نیوەیەک تیرێکی دەبینی و نیوەکەی تریش تیرەکەی تری دەبینی. توێژەرەکە لە نەخۆشەکانی دەپرسی: ئایا هەردوو تیرەکە ئاماژە بۆ هەمان ئاراستە دەکەن یان نا؟ ئەوانیش

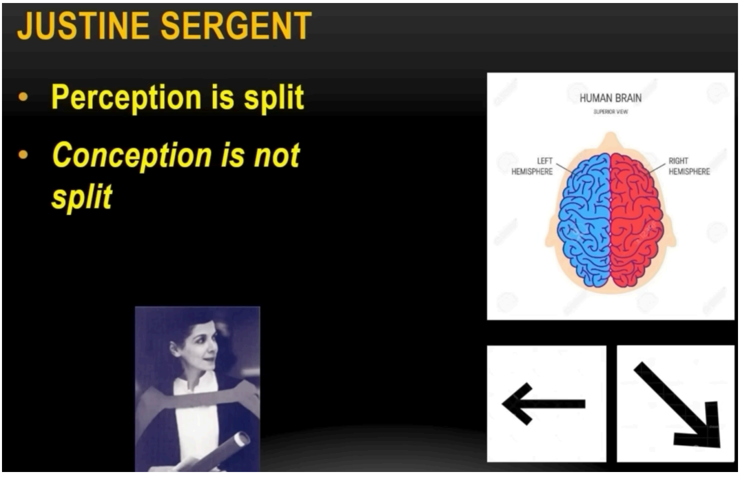

هەمیشە وەڵامی ڕاستیان دەدایەوە. بەڵام چۆن دەیانتوانی بەراوردی تیـرەکـان بکەن لە کـاتێکـدا هیـچ بەشێکی مێـشک هەردوو تیرەکەی پێکەوە نەدەبینی؟

بۆیە گەیشتە ئەو دەرەنجامەی کە شتێک لە ئاگایی هەیە کە لە مێـشکـدا بـــوونی نییە. "یـاییـر پیـنـتۆ" درێـژەی بەم تـــوێـــژیـــنەوەیە دا، کە تێیـــدا چیـــرۆکی بۆ نەخۆشـــانی جیــاکــردنەوەی نیــوەکــانی مێــشک دەگێڕایەوە؛ نیــوەی یەکەمی چیـرۆکەکەی بە نیـوەی یەکەمی مێـشک و نیـوەی دووەمیشی بە نیوەکەی تـــری مێشک پیشان دەدا. بەڵام چیــرۆکەکە تێــنــاگەیــت مەگەر هەردووکیــان بــبیــنیــت. نـموونەیەکی بـاش بۆ ئەمە ئەوەیە کە ئەگەر نیوەی چەپی مێشک تۆپێکی بەیـسبۆڵ ببینێت، و نیـوەی ڕاســتیـش پەنـــجەرەیەکی شکاو ببینێت. کاتێک پینتۆ لە نەخۆشەکەی دەپـــرسی کە چی ڕووی داوە، نەخۆشەکـانیـش هەمیـشە وەڵامیـان دەدایەوە کە تۆپی بەیـسـبۆڵەکە پەنــجەرەکەی

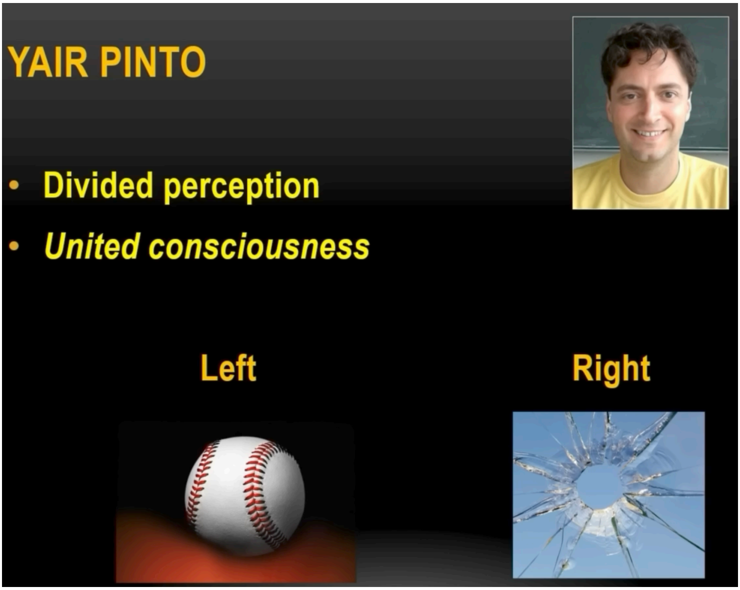

شکانـــدووە. بەڵام هیچ بەشێکی مێشک تۆپی بەیسبۆڵەکە و پەنجەرەکە پێکەوە نابینێت. کەواتە شتێک لە ئاگایی هەیە کە لە مێشکدا نییە.

هەروەهـا "وایڵدەر پێنفیێڵد" لێکۆڵینەوەی لەسەر ئیرادەی ئازاد کرد، و تـوێژینەوەیەکی زۆر گرنگی ئەنجام دا. لە میانی ئەو نەشـــتەرگەرییـانەی مێـشکـدا کە ئەنـــجـامی دەدان و

نەخۆشەکە بەئـاگـا بـوو، ڕووی مێشکی نەخۆشەکەی هـان دەدا. ئەگەر شوێنە دروستەکەت هان بدایە، دەتتوانی وای لێ بکەیت شـــتانێک بکات، وەک بەرزکردنەوەی قۆڵی. لە کاتی نەشـتەرگەرییەکەدا، نــاوە داوای لێ دەکردن کە خۆیان قۆڵیان بەرز بکەنەوە بەبێ ئەوەی هـــانیان بـــدات. مێــشک هەســـتی پێ نـــاکـــرێـــت، چـــونکە بێــبەشە لە هەســـتەوەرەکـــان. نەخۆشەکـــانیـــش لەژێـــر داپۆشەری نەشــتەرگەریدا بــوون و نەیانـــدەبینی ئەو چی دەکات. لێی دەپـــرسی: "کاتێک قۆڵـت بەرز دەکەیتەوە، دەمەوێـت پێم بڵێیت ئـایا خۆت بـوویت ئەوەت کرد یان مـن؟". ئەوانیش هەمیـــــشە وەڵامی ڕاســـتیـــــان دەدایەوە. سەدان هەزار تـــاقیکـــردنەوە لەسەر ١١٠٠ نەخۆش ئەنـــجـــام درا، و هیــچ کەسێک هەرگیز هەڵەی نەکرد. گەیشتە ئەو دەرەنـــجامەی کە هیچ شوێنێکی لە مێشکدا نەدۆزیوەتەوە کە هاوشێوەی ئیرادەی ئـــازاد بێت، و ئیرادەی ئـــازاد لە مێشکدا نییە، بە

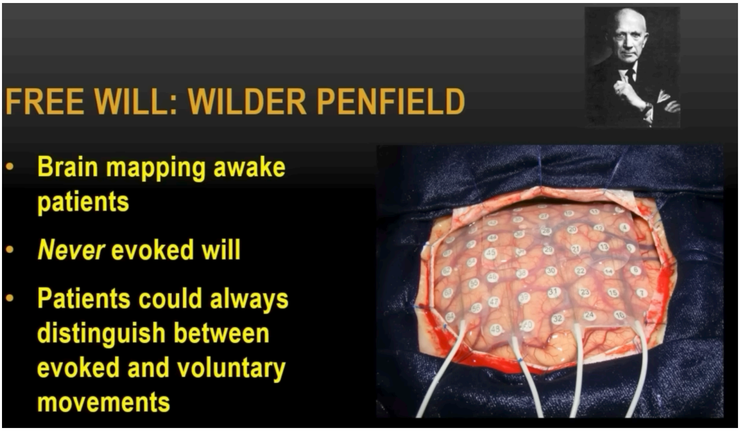

جۆرێک کە هەمیشە دەتـــوانیت بـــزانیت کە ئەمە ئیرادەی خۆمە، نەک کەسێکی تر ئەوە بکات.

کەواتە، ئیـرادەی ئـــازاد ئەرکێکی مێـشک نییە. "بـنیـامیـن لیبێت" ڕەنــگە بەنـاوبـانـگترین تـوێژینەوەی لەسەر ئیرادەی ئـــازاد ئەنـــجـــام دابێـــت. ئەوەی لیـــبێـــت دۆزییەوە، تـوێژینەوەیەکی زۆر داهێنەرانە بـوو، هەرچەنـدە چـوونە نـاو وردەکاریی چۆنیەتیی ئەنجامـدانی تـاقیکردنەوەکانی کەمێک کاتی دەوێت، بەڵام تاقیکردنەوەگەلێکی زۆر زیرەکانە بوون.

ئەو ئاماژە کارەباییەکانی پێستی سەری تۆمار دەکرد، و ئەم کەسانەش هیچ نەشتەرگەرییەکیان بۆ نەکرابوو، بەڵکوو تەنها خۆبەخشی ئاسایی بوون. ئەوەی ئەو دۆزییەوە ئەوە بوو کە کاتێک بڕیار دەدەیت کارێکی سادە بکەیت، چالاکیی مێشک مەیلی بەرزبوونەوەی هەیە نزیکەی نیو چرکە پێش وەرگرتنی بڕیارەکە. بۆ نموونە، ئەگەر بتەوێت گلۆپێک هەڵبکەیت، نزیکەی نیو چرکە پێش هەڵکردنی، چالاکیی مێشکت بەرز دەبێتەوە. ئەوەش پێش ئەوەیە درک بەوە بکەیت کە دەتەوێت هەڵیبکەیت. بۆیە لە یەکەم نیگادا وا دیارە کە هەموو شتێک لەلایەن مێشکەوە پاڵنەری بۆ دروست دەبێت. مێشکتە کە وات لێ دەکات ئەو کارە بکەیت، و هیچ ئیرادەیەکی ئازادی ڕاستەقینەت نییە. ئەوانە تەنها ماددە کیمیاییەکانن کە پاڵت پێوە دەنێن بۆ ئەنجامدانی کارەکان.

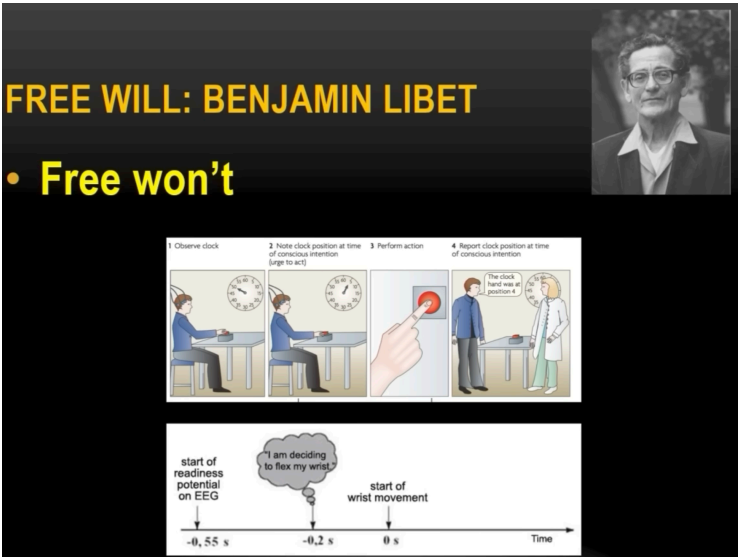

بەڵام ئەو توێژەرێکی زۆر زیرەک بوو، ئەوەی کردی ئەوە بوو کە داوای لە خەڵک کرد دژایەتیی بڕیارەکانیان بکەن. واتە، کاتێک خەریکە بڕیارێک دەدەیت، بڵێ نەخێر، ئەوە ناکەم، بیروڕام گۆڕی. ئەم ڕەتکردنەوەیەش هیچ گۆڕانکارییەکی لە چالاکیی مێشکدا دروست نەکرد. بۆیە گوتی ئەمە هێندەی ئەوەی سەلمێنەری 'ئازادیی ڕەتکردنەوە' بوو، هێندە بوونی ئیرادەی ئازادی

دەرنەخـــســـــت. واتە مێــشکــت بەرپـــرسیـارە لەوە. ئەو لە لێدوانێکدا گــوتی کە پیاوێکی ئــاییندارە، و گــوتیشی ئەمە هەمــان ڕێگە و تێڕوانینی نەریتیی ئــایینییە بۆ تێگەیشتن لە پــاڵــنەرەکـانی مـــرۆڤ؛ کە ئێــمە لەلایەن مێــشکـمـانەوە دەکەوینە بەر وەســـوەسە و تــاقیکردنەوە، بەڵام ئــازادیی هەڵبژاردنــمان هەیە لە کردنی یان نەکردنی کارێکدا، چــونکە ئـــازادیی هەڵبژاردن هیچ چـــالاکییەکی نـــوێی لە مێشکدا دروست نەکرد و بە تەواوی سەربەخۆ بوو لە مێشک. بۆیە مێشک بەردەوام دەبێت لە هـانــدان و وەســوەسە بۆ ئەم شـــتانە. بۆ نـــمـوونە پـــارچە کێکی زیـادە بـخۆیـت. بەڵام دەتـــوانیت بڵێیت بەڵێ یان نەخێر، و نـــاتـــوانیت لۆمەی مێشکت بکەیت.

"ئەدریـان ئۆویـن"، تـــوێـژەرێکە کە پێـم وایە ئێـستـا لە ئینديانـايە، لە کامـبریج بـوو لە ئینگلتەرا، و تـوێژینەوەیەکی

نایابی لەسەر ئەو نەخۆشانە ئەنجام دا کە لە دۆخی کۆمای بەردەوامدا بوون. دۆخی کۆمای بەردەوام قووڵترین ئاستی بێهۆشییە، کە کەمێک لە سەرووی مەرگی مێشکەوەیە، و ڕوو دەدات کاتێک مرۆڤ تووشی پێکانێکی سەختی مێشک بووە بەهۆی کەمیی ئۆکسجین یان ڕووداوی هاتوچۆوە. پێی دەوترێت کۆمای ڕووەکی چونکە وا گریمانە دەکرا کە ئەم کەسانە لە دۆخێکی ڕووەکیدان؛ واتە هۆشیان لەدەست داوە، و تەنها جەستەیەکن بەبێ هۆش. ڕەنگە هەندێکتان کەیسی "تێری شیاڤۆ"تان لەبیر بێت کە نزیکەی بیست ساڵ لەمەوبەر ڕووی دا، کە ئەو لە دۆخی کۆمایەکی ڕووەکیی بەردەوامدا بوو. ئەوەی ئۆوین کردی ئەوە بوو کە نەخۆشەکانی خستە ناو ئامێرەکانی وێنەگرتنی موگناتیسی (MRI) و وێنەگرتنی موگناتیسیی فەنکشنی (fMRI) بۆ ئەنجام دان کە چالاکیی مێشک پیشان دەدات، و لە ڕێگەی بیستۆکەوە داوای لێ دەکردن بیر لە شتی

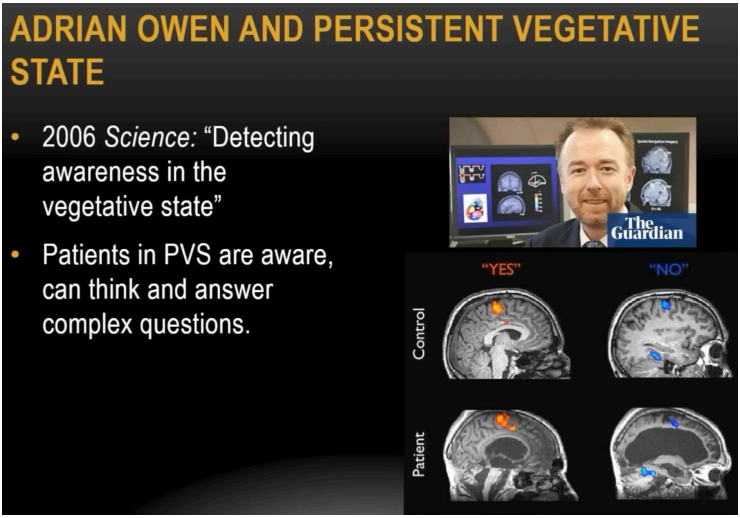

دیاریکراو بکەنەوە. دەیگوت: "بیر لە پیاسەکردن بەناو ژوورەکەدا بکەرەوە، یان بیر لە خێزانەکەت بکەرەوە، یان بیر لە یاریی تێنس بکەرەوە". لەو کاتەشدا شێوازەکانی چالاکبوونی مێشک لە مێشکە زیانپێگەیشتووەکانیاندا دەردەکەوتن.

پاشان هەمان کاری لەگەڵ خۆبەخشە تەندروستەکاندا کرد و بۆی دەرکەوت کە شێوازەکانی چـــالاکبوونی مێشک تەواو هـاوشێوە بـوون، ئەمەش بەو مـانـایەیە کە لە قـسەکانی تێگەیشتبوون. ئەوەی ئەو کردی زۆر زیرەکانە بـوو. هەمـان پـرسیارەکانی ئـاراســتە کرد، بەڵام وشەکانی تێکەڵ کرد بە جۆرێک کە هیچ مـانـایەکی نەکەن. لەبـری ئەوەی بڵێت "بیر لە پیـــاسەکـــردن بەنـــاو ژوورەکەدا بکەرەوە"، دەیـــگـــوت "ژوورەکە بەنـــاو پیـاسەکـردن لە بیـر بکەرەوە". ئەمە هیـچ مـانـایەکی نییە، و لەو کاتەدا مێشک بێدەنـگ بـوو. کەواتە، ئەم کەســـانە لە پـــرسیارەکانی تێدەگەیشتن هەرچەنـــدە مێشکیان بە شێوەیەکی بەرچـــاو زیانی بەرکەوتـــبوو. ئەو و کەسانی تریش کە دووبارە تـوێژینەوەکەیان ئەنجام دایەوە، بۆیان دەرکەوت کە نـزیکەی ٤٠٪ی ئەو کەسـانەی لە دۆخی کۆمـای بەردەوامـدان، بەڵگەی ڕوون پیشان دەدەن لەسەر تـوانای پەیوەندیکردنیان. کەسانێک هەن دەتـوانن لە دۆخی

کۆمـای بەردەوامـدا کرداری بیرکارییانە ئەنـجام بـدەن. لێیان دەپـرسیت نۆی کۆی شەش دەکاتە چەنـد؟ دەژمێریت تـا دەگەیتە ١٥، مێشک ڕوونـاک دەبێتەوە. و کەسـانێکیش هەن دەتـوانـن مێژووی خێزانەکانیان بگێڕنەوە. پێی دەڵێیت: ئـایا دەزانیت نـاوی بـراکەت جۆرجە؟ مێشک ڕوونـاک دەبێتەوە. بۆیە، لە زۆر حـاڵەتـدا دەتـوانیت لە قـووڵترین ئاستەکانی بێهۆشیدا پەیوەندی بە خەڵکەوە بکەیت.

ئەزموونەکانی لێواری مەرگ

ئەزمـوونەکانی لێواری مەرگ نـموونەیەکی نـموونەیین بۆ جیـابـوونەوەی ڕۆح یـان هۆش لە جەسـتە و مێـشک. هەرچەنـدە ڕەنـگە هەنـدێک لە ئەزمـوونەکانی لێواری مەرگ ڕاستەقینە نەبـن، یان ڕەنـگە وەهـم و شتی لەو جۆرە بـن، بەڵام هیچ گـومـانێک لە بـوونی جەوهەرێکی ڕاسـتەقینەی ئەو ئەزموونانەدا نییە. ڕەنگە نزیکەی ٢٠٪ی ئەزموونەکانی

لێواری مەرگ ڕاستەقینە بن، واتە دەتوانرێت پشتڕاست بکرێنەوە. کەسەکە دەزانێت چی ڕووی داوە کاتێک مردووە، و ئەو شتانە دەزانێت کە لە ناو ژوورەکەدا ڕوویان داوە. بەناوبانگترین ئەزموونی لێواری مەرگ ئەزموونی "پام ڕێینۆڵدز" بوو، کە نەخۆشیی کشانی لوولەکانی خوێنی هەبوو و لە ساڵی ١٩٩٩دا نەشتەرگەرییەکی بۆ کرا. بۆ ئەوەی نەشتەرگەرییەکە بە سەلامەتی ئەنجام بدرێت، پزیشکە نەشتەرگەرەکەی ناچار بوو دڵی بوەستێنێت دوای ئەوەی پلەی گەرمیی جەستەی بۆ نزیکەی ١٠ پلەی سەدی دابەزاند. ئەمەش نزیکەی ٣٠ خولەکی پێدا بۆ چاککردنەوەی کشانی لووله خوێنەکە. هەموو خوێنی مێشکی بەتاڵ کردەوە و لوولە خوێنەکەی چاک کردەوە، پاشان گەرمییەکەی ئاسایی کردەوە و دڵی خستەوە کار.

ئەو ڕزگاری بوو و لە ڕاستیدا تەندروستیی زۆر باش بوو. لە ژووری چـــاکـــبـــــوونەوەدا گـــوتی: "مـــن بیـــــنەری نەشـــتەرگەرییەکە بـــووم." پـــزیشکەکە گـــوتی: "چی؟ تۆ مێشکت مـردبـوو. مەحـاڵە بینیبێتت..." ئەویش پێی گـوت کە هەر کە مێشکی مـــردووە، لە جەســـتەی دەرچـــووە و بەرزبـــووەتەوە بۆ لای بـــــنــــمیـــــچەکە و تەمـــاشـــای نەشـتەرگەرییەکەی کردووە. هەروەهـا گـوتی بیناییەکەی بە شێوەیەکی سەرســوڕهێنەر ورد بـــووە و دیمەنێکی جـــوان بـــووە. پـــاشـــان پێی گـــوت کە لە کاتی نەشـــتەرگەرییەکەدا قـسەی لەسەر چی کردووە. پێی گـوت کە ئـامێرەکان چۆن بـــوون و چ جۆرە مۆسیـــقـــایەک لە ژوورەکەدا لێ دەدرا لە کاتی نەشـــتەرگەرییەکەدا. لە ڕاســـتیدا شـــتی لەم شێوەیە چەندین جار ڕووی داوە. بۆیە، بە بڕوای من، هیچ گومانێک نییە کە هەنـــدێک لە ئەزمـــوونەکـــانی لێـــواری مەرگ زۆر ڕاستەقینەن. شتێکی تر کە بە زۆر قەناعەتبەخشی دەزانـم

ئەوەیە کە تـوێەران بەدواداچـوونیان بۆ ئەدەبیاتی پـزیشکی کـردووە، و هەزاران نـــمـوونە لەو بـــوارەدا هەن، کە تێیـدا خەڵک دەچـــنە نـــاو تـــونێلێکەوە و لەو دیوی تـــونێلەکەوە کەسە خۆشەویست و خـــزمەکانیان دەبینن. لە ئەدەبیاتی پـــزیـــشکیـــدا کەس نەبـــووە ئەزمـــوونی لێـــواری مەرگی هەبـــووبێت و لەو دیوی تـــونێلەکەوە کەسێکی زیندووی بینیبێت.

بـــابەتەکە بەو شێوەیە نییە کە دایکت هێشتا لە ژیانـــدا مـــابێـت و لەو دیـوی تـــونێـلەکەوە بیـبیـنیـت. بەڵکـوو لە ڕاسـتیدا، لەو دیوی تـونێلەکەوە تەنـها مـردووەکان هەن، تەنـانەت ئەو کەسـانەش کە نەتـزانیوە مـردوون. چەنـدین نـموونە هەن بۆ کەسـانێـک کە تـووشی ڕووداوی هـاتـوچۆ بـــوون، و یەکێک لە سەرنـشیـنەکـانی ئۆتۆمـبێـلەکە گیـانی لەدەسـت داوە، ئەوان نەیانـزانیوە مـردووە چـونکە خۆشیان

بە سەختی بـریندار بـوون، بەڵام لەو دیوی تـونێلەکەوە ئەو کەسەیان بینیوە، و سەرنشینە زیندووەکانی تریان نەبینیوە.

هەمـووان دەربـارەی "فینیاس گەیج" دەپـرسـن. فینیاس گەیج پیاوێکی بەڕێز بـوو، لە سەدەی نۆزدەهەمـدا تـووشی ڕووداوێکی کار بـــوو، کە تێیدا شیشێکی ئـــاســـن بەنـــاو مێــــشکیـــــدا تێــــپەڕی، ئەمەش بـــووە هۆی گۆڕانی کەســـایەتییەکەی. پێـش ڕووداوەکە پیـاوێکی ئـــاییـنـدار و ڕاســـتـــگۆ بـــوو، دوای ڕووداوەکەش بـــووە پیـــاوێک کە هەرچەنـــدە زۆر خـــراپ نەبـــوو، بەڵام ژیانێکی تـــا ڕادەیەک هەڕەمەکیانەی دەژیا.

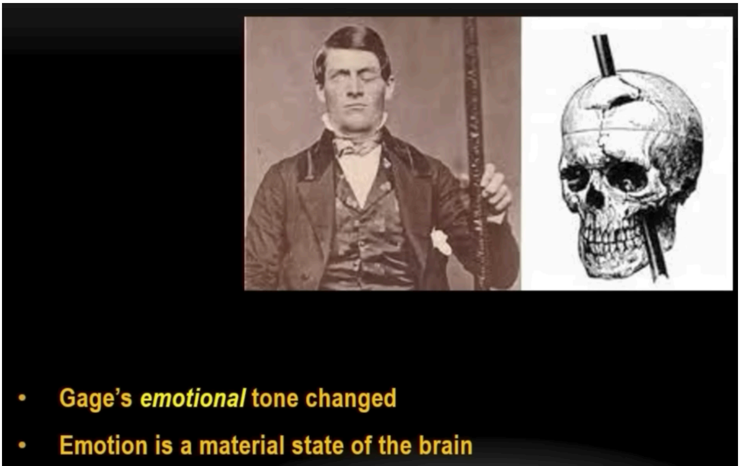

خەڵک دەپرسن: ئایا ئەمە ئەوە ناسەلمێنێت کە مێشک بە تەواوی کۆنــترۆڵی هۆش دەکات؟ نەخێر، دۆخی سۆزداریی گەیــج گۆڕا، بەڵام هیــچ بەڵــگەیەک نییە لەسەر ئەوەی کە هیچ گۆڕانکارییەک لە تــوانــا بیرکارییانە و لۆژیکییەکانی یان شـــتی لەو جۆرەدا ڕووی دابێت. دیارە کە ئەگەر تـــووشی پێکانێکی مێشک ببیت، ڕەنــگە گۆڕانکاری لە ڕەفــتارەکانــتدا ڕوو بـــدات، بەڵام ئەمە بەو مـــانـــایە نییە کە هەمـــوو لایەنەکانی هۆش سەرچاوەکەیان مێشک بێت.

ئەو پــرسیارەی کە لێرەدا دروســت دەبێت، بەتــایبەتی لەم سەردەمەی ئێستـادا لەگەڵ بـــوونی ژیریی دەســـتکرددا، ئەوەیە: ئـــایا ئـــاگـــایی جۆرێکە لە جۆرەکـانی ژمێـرکـاری؟ وەڵامەکە نەخێـرە، وا نییە. جۆرێک نییە لە ژمێـرکـاری لەبەر هۆکارێکی زۆر سـادە. هەمـوو شـتێک لە ئـاگـایی ئـاراسـتە کراوە بەرەو شـتێک، و مـانـایەکی هەیە، وانییە؟ کاتێک بیر

دەکەیتەوە، هەمیشە بیر لە شـتێک دەکەیتەوە. دەتـوانیت بیر لە دالاس بکەیتەوە، یان بیر لە لاپتۆپێک بکەیتەوە، یان لە خێزانەکەت، بەڵام لە ژمێرکاریدا هیچ شتێک ئـاماژە نییە. بۆ نموونە، بەرنامەیەکی پرۆسێسکردنی دەقەکان گرنگی بە بۆچــوونــت نــادات سەبــارەت بەو وتــارەی دەینووسیت. دەتـوانیت وتـارێکی پشـتگیریکار یان دژایەتیکار بـنووسیت، گـرنـگ نییە. ژمێرکاری هیچ ئـامـاژەیەکی بۆ نـاوەڕۆک نییە. کامێرا گرنگی بەوە نادات ئایا وێنەی خۆرئاوابوون دەگریت یان وێنەی دیمەنێکی بەفـراوی، بە هیچ شێوەیەک گـرنگی بەوە نـادات. کەواتە ژمێرکاری هیچ مـانـایەکی نییە. مـانـا ئەوەیە کە ئێمە پێی دەبەخشین.

بۆیە، نەک تەنـــهـــا هۆش جۆرێک نییە لە ژمێــرکـــاری، بەڵکوو تەواو پێچەوانەی ژمێرکارییە. دەتــوانیت لێکۆڵینەوە لە مێشک بکەیـت وەک ئەوەی کۆمـپیـوتەرێک بێـت، بەڵام

ئەمە تەنـــها چـــوارچێـوەیەکی دەســـتکـردە کە بەسەریـدا دەسەپێنیت. هۆش جۆرێک نییە لە حـسابکردن و ژمێرکاری، بەڵکوو پێچەوانەکەیەتی. لێرەدا دەتـــوانیت بـــپرسیت: ئـــایا ئـاگـایی پەرەی سەنـدووە؟ لە ڕاسـتیدا بـاوەڕم بەوە نییە کە هۆش بە پـرۆسەی پەرەسەنـدنـدا تێپەڕیبێت. بە دڵنیاییەوە پێم وا نییە کە هۆش پەرەی سەنـــدبێت. هۆکارەکەشی زۆر سـادەیە. ئەگەر هەڵبژاردەی سـروشـتی هێزێکی ڕاسـتەقینە بێت کە تـوانـای دروسـتکردنی داهێنانی بـایۆلۆجیی نـوێی هەبێــت -کە پێــم وا نییە لە زۆربەی حـــاڵەتەکـانـــدا ئەوە مـــومکین بێت- ئەوا تەنـــها لەسەر شـــتە مـــاددییەکان کار دەکات، و بەشێک لە هۆش، وەک چەنـــدین جـــار بینیمان، مـاددی نییە. بۆیە، نـاتـوانیت شـتێک پەرە پێ بـدەیت کە ڕەگی لە ماددەدا نەبێت.

ئـایا مێشک ئەنــدامی هۆشە؟ ڕەنــگە ئەمە پـرسیارێکی سەیـر بێـت، بەڵام بە هیـچ شێـوەیەک سەیـر نییە، چـــونکە توانای بیرکردنەوە و توانای ئیرادەی ئازادمان، لە مێشکەوە سەرچـاوە نـاگـرن، بەڵام بێگومـان ئەو تـوانـایانەمـان هەیە. بۆیە پێم وایە لۆژیکیترین دەرەنـــجامی زانســـتی ئەوەیە کە مێشک ئەنــدامی جــووڵە، درککردن، یادەوەری و سۆزە، و بێگومــان ئەمــانە بێ هیچ مشــتومڕێک لە مێشکەوە دێن. بەڵام هیچ ئەندامێک نییە تایبەت بێت بە ئاگایی وهۆش و ئیرادە. ڕاســتە کە مێشک، بە جۆرێک لە جۆرەکان، پێویستە بۆ کارکردنی ئـــاســـایی هۆش و ئیرادە. بە واتـــایەکی تـــر، نـــاتـــوانیت بە ڕوونی بیر لە ژمێرەی جیاکاری و تەواوکاری بکەیتەوە ئەگەر بە دارێکی بەیسبۆڵ کێشرابێت بە سەرتــدا. هەروەهــا ئیرادەشــت دەکرێت بەهۆی کحولەوە کاریگەریی بخــرێتە سەر، چــونکە کحول کار دەکاتە سەر مێشک. بەڵام ئەمە بەو مـــانـــایە نییە کە هۆش و ئیرادەت لە مێشکەوە

هەڵدەقوڵێن، چونکە بەڵگەی زانستیی زۆر هەن کە دەیسەلمێنن ئەوانە لە مێشکەوە سەرچاوە ناگرن.

ئایا ڕۆح بوونی هەیە؟

کەواتە، یەکەم پرسیار کە دەیکەین ئەوەیە: ئایا ڕۆح بوونی هەیە؟ وەڵامەکە بەڵێیە. ڕۆح بوونی هەیە. ڕۆح ئەوەیە کە مرۆڤ زیندوو دەکاتەوە. ڕۆحمان ئەو شتەیە کە وامان لێ دەکات زیندوو بین. بەشێک لە ڕۆح بریتییە لە چالاکیی مێشک: جووڵە، هەستکردن، دەربڕینی سۆزەکان و یادەوەری. بەڵام بەشێکی دیکەی ڕۆح ئەو توانایە ئەبستراکت و مەعنەوییەیە کە هەمانە. کەواتە، لە ڕاستیدا ڕۆح چییە؟ لە بوونەوەرێکی دووڕەگ دەچێت. ڕۆح دەتوانێت کۆمەڵێک شتی جیاواز بکات. دەزانێت و خۆشی دەوێت؛ دەزانین، شتەکانمان خۆش دەوێت، و هەر

ئەویشە کە زیندوومـــان دەکاتەوە. ئەویشە کە وامـــان لێ دەکات بین بە مرۆڤێکی زیندوو.

ڕۆح هیــــــچ بەشێکی نییە، وەک چۆن ســـپێـــــری و پـزیشکەکانی لای پینتۆ دۆزییانەوە. ئەگەر مێشک بکەیت بە دوو نیوەوە، ڕۆح نــاکەیت بە دوو نیوەوە. هیچ شــوێنێکی دیاریکراویشی نییە. بەو مـانـایەی کە ئەزمـوونەکانی لێواری مەرگ لە شوێنێکدا ڕوو نادات، لانی کەم لەم جیهانەدا، کە بـتوانین بە دروستی دیاریی بکەین. وەک دەزانـن، نـاتـوانیت ئەو تـــونێلە لە هیچ شـــوێنێکدا بـــدۆزیتەوە کە خەڵک پێیدا دادەبەزن. ڕۆح پەیوەســـت نییە بە کاتەوە. ئەزمـــوونەکانی لێــواری مەرگ بە جۆرێک لە جۆرەکــان نەمـــرن. ڕۆحیـــش دەمێنێتەوە، واتە تەنـانەت دوای مەرگیش بـوونی هەیە، و دەتـــوانێت تەنـــانەت لەگەڵ پێکانێکی سەختی مێشکیشدا بـــوونی هەبێـت. کەواتە ڕۆح هەر ڕۆحە، و ڕۆحی ئێـمەش

ڕۆحی خۆمـــانە. ئێـمە تـــاکە بـــوونەوەری زیـنـدوویـن کە ڕۆحەکانمان بە مانا ڕۆحیانییەکەی ڕۆحن.

ئـــاژەڵەکانیش ڕۆحیان هەیە. تەنـــانەت ڕووەکەکانیش ڕۆحیـــان هەیە. بەڵام ڕۆحەکـــانیـــان بە تەواوی مـــاددیـــن. ڕۆحەکانیان، وەک ڕۆحی ئاژەڵ، وای لێ دەکات بتوانێت بیر بێنێتەوە، بـــجووڵێت، درک بکات و شـــتی لەم جۆرە بکات. ئەمانە شتی زۆر گرنگن. بەڵام ئاژەڵەکان ژمێرەی جیاکاری و تەواوکاری ئەنـجام نـادەن. ئـاژەڵەکان بیر لە خـودا نـاکەنەوە. تەنـــانەت ئـــاژەڵەکان ئیرادەی ئـــازادیشیان نییە. ڕەنـــگە ئـــارەزوویان هەبێت، بەڵام لە ڕووی ئەخـــلاقییەوە بیر لە شتەکان ناکەنەوە. بۆیە ئێمە تاکە بوونەوەری زیندووین کە ڕۆحـمان هەیە. جـارێکی تـر، لە کاتێکدا دەکرێت بەڵگەیەکی زۆر بەهێزی لاهـــووتی و تەنـــانەت فەلـــسەفیش لەسەر دروســـتیی ئەمە بـخـــرێـتە ڕوو، دەتـــوانـــرێـت بەڵـگەی

دەمــارنــاسیی هەمــان هێزیش بخــرێتە ڕوو. و لەبەر ئەوەی حەقیــقەت یەکە، کەواتە بەڵــگەکــان، ئەگەر ڕاســـت بـــن، دەبێــت هەمـــوویــان لەگەڵ یەکــتــردا یەک بـــگــرنەوە. لە ڕاستیشدا، ئەوان یەک دەگرنەوە.

ئێمە نـــموونەیەکین بۆ هەمـــوو دروســـتکراوەکان. بەو مـــانـــایەی کە تێکەڵەیەکین لە ڕۆح و مـــاددە. پێیەکمان لە مـــاددەدایە کە جەســـتە، جـــووڵە، هەســـت، یادەوەری و سۆزمــانە؛ و پێیەکیشمان لە ڕۆحــدایە کە هۆش و ئیرادەی ئازادمانە. زانایانی لاهووت ئاماژەیان بەمە کردووە بە ناوی "زنجیرەی مەزنی بـــوون". ئێمە لە روحی خـــودا دروســـت کراوین، لێرەدا بەو مانایەی کە خودا ڕۆحێکی بێسنوورە، لە زانین و خۆشەویستی و تــوانــا. ڕۆحی مـرۆڤیش دەزانێت و خۆشی دەوێت و کار دەکات. لەسەر وێنەی ئەو دروســـت کراوین. لایەنی ڕۆحیی ڕۆحمان وێنەی خودایە.

ئایا ڕۆح نەمرە؟

ئـایا ڕۆح نەمـرە؟ ڕەنـگە کەسێک وا بیر بکاتەوە، بـاشە ئێمە ڕۆحـمان هەیە، بەڵام کاتێک جەسـتەمـان دەمـرێـت، ڕۆحەکە دەکوژێتەوە و نـامێنێـت. کەواتە پـرسیارەکە ئەوەیە: ئـایا ڕۆح دەتـوانێـت بـمرێت؟ مەرگی ڕۆح بە چ واتـا دێـت؟ دەتـوانین بەم پــرسیارە بــگەینە وەڵامەکە: مەرگ بە ڕاســتی چییە؟

ئەگەر بیـر لە کـورسییەک، دارێک یـان سەگێک بکەیـتەوە، ئەوانە چۆن دەمـرن؟ دەکرێت بڵێین کورسییەکە دەمـرێت، لانی کەم بە مـانـا مەجـازییەکەی. ئەوەی ڕوو دەدات ئەگەر کورسییەکە بـمرێت ئەوەیە کە دەبێت بە پـارچە دار و تەنـها دەبێـتە گەپڵە خـــاکێک. دەڵێیــت: "بـــاشە، ئیـتـر لێـرەدا کورسییەک نەماوە." ئەوە تەنها گەپڵە خاکێکە.

ئەو مـــاددەیەی لە کورسییەکەدایە هەرگیز لەنـــاو نـــاچێت، بەڵام ئێستا لەبری کورسی، بـووە بە تۆز و خۆڵ. دارەکەش بە هەمان شێوەیە؛ کاتێک دەمرێت، دەڕزێت و دەگەڕێتەوە بۆ نـاو خـاک. سەگەکەش هەمـان شێوەیە. ژیان بـریتییە لە یەکگرتنی مـــاددە بۆ پێکهێنانی بـــوونەوەرێکی زیندوو، و مەرگیش بـــریتییە لە هەڵوەشـــانــدنەوەی مـــاددە. کاتێک دەمرین، جەستەمان لەناو ناچێت، بەڵکو هەڵدەوەشێتەوە. و هەمـوو گەردیلەیەکی نـاو جەستەمـان لە شـوێنێکی تـردا

جێـــگیـــر دەبێـــت. بۆیە جەســـتەی مـــاددی دەکـــرێـــت هەڵوەشێتەوە. بەڵام ئایا ڕۆح دەکرێت هەڵوەشێتەوە؟

بۆ ئەوەی وێنای وەڵامی ئەمە بکەین، بیر لە ژمارە هەشت بکە. دوو ڕێگە هەیە بۆ نــوانــدنی ژمــارە هەشــت؛ یەکیان نـــووسیـنیەتی لەسەر پـــارچە کـاغەزێک، و ئەوی تـــریـان بیرکردنەوەیە لێی بە شێوەیەکی چەمکی. ژمـــارە هەشـــت سەر لاپەڕەیەک بێگـومـــان دەکـرێـت هەڵـوەشێـتەوە ئەگەر پارچە کاغەزەکە بخەیتە ناو ئاگرەوە و بیسووتێنیت. دەبێت بە خۆڵەمێش. کەواتە بەم مـانـایە ژمـارە هەشـت دەکرێت بـمرێت و هەڵوەشێتەوە کاتێک سیفەتێکی مـاددیی هەیە. بەڵام ژمــارە هەشـــت لە ڕووی مەفـهـــوومییەوە، دەکرێت بڵێین ژمـــارە هەشـــتی ڕۆحی نـــامـــرێت. هەرگیز لە بەشی بیرکاریی هیچ زانکۆیەکەوە نابیستیت کە بڵێن ژمارە هەشت دوێنێ کۆچی دوایی کـردووە، و لەبەر ئەوە ئیـتر دەبێـت لە

حەوتەوە ڕاســـتەوخۆ بـــژمێـــریـــن بۆ نۆ. وانییە؟ کەواتە ژمارەکان نامرن. شتە ئەبستراکتەکان نامرن، و ڕۆحەکانیش نـــامـــرن. مـــاددە تێکـدەچێـت، بەڵام ڕۆح تێکـنـاچێـت و هەڵـــنـــاوەشێـــتەوە. تێـــبیـــنی بکە کە ئەمە نەمـــرییەکی سـروشـتییە. بێگومـان لە لایەن خـوداوەیە، بەڵام ئێمە بە سروشـتی خۆمـان نەمرین. واتە لە سروشـتی ئێمەدایە کە ڕۆحـمان تێکناچێت و نـامـرێت. ڕۆح پێوەری کوژانـدنەوەی نییە. جەســـتەت دوگـــمەی کـــــــوژانەوەی هەیە، بەڵام ڕۆحەکەت نا.

پـــرسیارێک هەبـــوو کە چەنـــدین ســـاڵ بـــوو خەریکی کــــــردبــــووم، و لە ڕووی فەلـــسەفی و لاهـــووتییەوە لێکۆڵینەوەم بۆ دەکرد و کەمێک بێزاری کردبـــووم. کاتێک خەڵک ئەزمـــوونی لێـــــواری مەرگ دەگێڕنەوە، بـــاس لە دیمەنی جوان دەکەن. دەڵێن ڕەنگەکان سەرسوڕهێنەرن، و

بینایيان هـاوشێوەی نییە لەسەر زەوی. و وەک دەزانـن مـن زانام، دەڵێم: "چۆن دەکرێت بەبێ چاو ببینیت؟" ئێمە باس لە ڕۆحیانییەت دەکەین، ڕۆحیانییەت زۆر نـایابە، بەڵام چاوی نییە. لە قیــامەتــدا چــاوت دەبێــتەوە، بەڵام لەو دۆخە نێوەنــدییەدا چۆن شــتەکان دەبینیت؟ تۆمــاس ئەکویناس نـــزیکەی هەزار ســـاڵ لەمەوبەر وەڵامی ئەمەی دایەوە و نـموونەیەکی هێنایەوە. گـوتی: "وێنا بکە ژیان لەسەر زەوی وەک ئەوە وایە شەو لە نـــاو کەنیـــسەیەکـــدا بیـــت کە پەنــجەرەی ڕەنــگاوڕەنگی هەیە. و کەنیسەکە لە نــاوەوە بە مۆم ڕوونـــاک کراوەتەوە. بۆیە ڕوونـــاکییەکە کەمێک کزە. دەتـــوانیت شـــتەکان ببینیـت، بەڵام لە دەرەوە شەوێکی زەنــگە و هیچ نــابینیت. ئێستا وێنا بکە کە بەرەو بەرەبەیان دەچیت بەڵام هێشتا تــاریکە، و مۆمەکان دەکوژێنەوە. لەو کاتەدا دەمــریت. بەڵام کاتێک خۆر هەڵدێـت، لەپڕ شـــتی سەرسوڕهێنەر و جوان دەبینیـت. بە نووری خـودا لە دەرەوە

دەبیـنیـت." بۆیە پێـم وایە ئەو نـــوورەی خەڵک لە لێـواری مەرگــدا دەیبینن، نــووری خــودایيە. بەم شێوەیە دەبینین. ئەو جۆرێکی دەستکەوتی نوورە. سوپاس بۆ ئێوە.

بەشی دوو

مێشک و زەین: تێڕوانینێکی نوێ

لە پەڕتــــووکەکانی خــــوێندنی پــــزیشکیدا، مێشک وەک کۆمـپیـوتەرێک وەســـف دەکـرا؛ بەو پێیەی مێـشک وەک ڕەقەکالاّ (Hardware) و زەین وەک نەرمەکالاّ (Software) وێنا دەکرا. بەڵام لە کاروانە پیشەییەکەمـــدا نەخۆشـــانێکم دەبینی کە بەشێکی گەورەی مێشکیان لەدەســـت دابـــوو، کەچی کەسـانێکی تەواو ئـاسـایی بــوون. ئەوە وەک ئەوە وایە لاپتۆپێکت هەبێت و بە شێوەیەکی نــایاب کار بکات، پــاشــان کە دەیکەیــتەوە، دەبیــنیــت دوو لەسەر سێی بیرگەکەی (Hard drive) بــوونی نییە. پــرسیارە ئــاڵۆزەکە لێرەدایە: ئەی چۆن ئەم لاپتۆپە کار دەکات؟

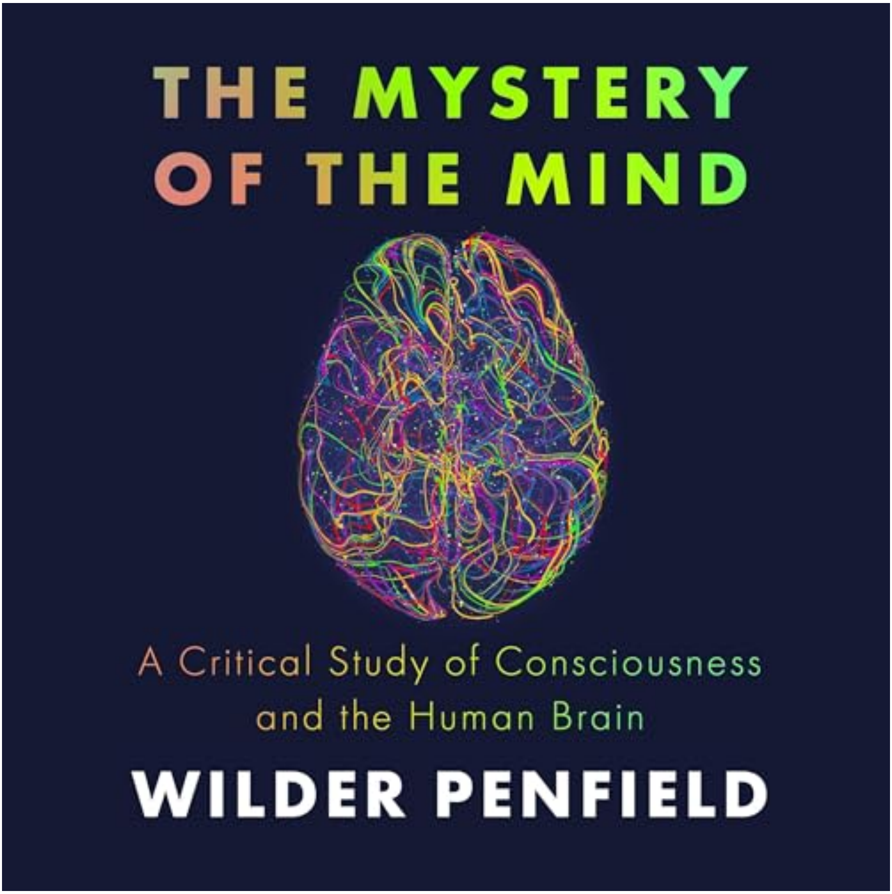

بۆ وەڵامــدانەوەی ئەم پــرسیارە، دەبێت بــگەڕێینەوە بۆ وایڵـــدەر پێـــنـــفێڵـــد (Wilder Penfield)، کە یەکێکە لە گەورەترین زانایانی دەمارناسی لە سەدەي بیستەمدا. ئەو لە سەرەتـادا بـاوەڕی بە مـاددەگەری هەبـوو و پێی وابـوو

هەموو شتێک لە مێشکەوە سەرچاوە دەگرێت، بەڵام دواتر پـرسیاری ئەوەی کرد کە ئـایا مێشک دەتـوانێت بە تەواوی زەین شی بکاتەوە؟ دوای چـل سـاڵ لە ئەزمـوونی کلینیکی و تـــوێژینەوە، لە پەڕتـــووکەکەیدا بە نـــاوی "نهێنیی زەین" گەیـشـتە ئەو دەرەنـــجامەی کە نەخێـر، مێـشک بە تەواوی زەین شی ناکاتەوە و لایەنێکی زەین هەیە کە سەرچاوەکەی مێشک نییە.

هۆکاری ئەوەی ئێمە کێشەمـــان لە جیاکردنەوەی زەین و مێـــشک هەیە، دەگەڕێـــتەوە بۆ ڕێـــنێ دێکـــارت (René Descartes) لە سەدەی حەڤدەیەمدا، کە مرۆڤەکانی وەک "ئـــامێری گۆشـــتی" و ڕۆحیشی وەک "تـــارمـــاییەکی نـــاو ئامێرەکە" وێنا دەکرد، کە دواتر بـووە بنەمای تێڕوانینەکەی فەیـــلەســـوف گیـــلـــبێـــرت ڕایـــل (Gilbert Ryle). بەڵام فەیلەســـوفە دێرینەکان کێشەی نێوان زەین و مێشکیان

نەبــــوو؛ ئەوان مــــرۆڤیان وەک بـــــوونەوەرێکی زینـدووی یەکگرتـوو دەبینی، کە ڕۆح تیایدا تـواناکانی جەستە و تـوانا ڕۆحییەکان پێکەوە گرێ دەدات و هەرگیز مرۆڤیان بە ئامێر نەدەچوواند.

لە ڕوانــگەی زانســتی دەمــارنــاسییەوە، جیاوازیی نێوان مێشک و زەین بە ڕوونی دەبینرێت، هەرچەنـــدە بەهۆی هەژمــوونی بیروبــاوەڕی مــاددەگەرییەوە کەمــتر دان بەم ڕاستییەدا دەنــدرێت. مێشک تەنـها ئەنـدامێکە وەک دڵ و سییەکان، کە ئەرکە ئەنــدامییەکانی وەک گــواســتنەوەی شەپۆلە کارەبـــاییەکان و دەردانی دەمـــارەگـــوێزەرەوەکان ئەنــجــام دەدات و دەبێــتە هۆی جــووڵە، بیـــرەوەری، هەســـتکردن و سۆز. بەڵام ئەوەی ئەمڕۆ پێی دەوتــرێت زەین، لە ڕاستیدا بـریتییە لە کۆمەڵێک هێز و تـوانـای ڕۆح. ڕۆح تارماییەکی ناڕوون نییە، بەڵکو ئەو جەوهەرەیە کە ژیان

بە مرۆڤ دەبەخشێت و توانا باڵاکانی وەک هۆشمەندی (Reason) و ئیرادەی ئازادی پێ دەبەخشێت کە مێشک ناتوانێت دروستیان بکات.

هۆشمەندی و ئیرادەی ئازاد هێزی ماددی نین

مێشک ڕێگەمان پێ دەدات لە ڕێگەی قسەکردن و نووسینەوە گوزارشت لە هۆشمەندی و ئیرادەی ئازادمان بکەین، بەڵام ئەم دووانە خۆیان هێزی ماددی نین و سەر بە مێشک نین. یەکێک لە ڕێگاکانی سەلماندنی ئەمە، چاودێریکردنی گەشکەکانە (Seizures). گەشکەکان بریتین لە پریشکە کارەباییە هەڕەمەکییەکان لە ناو مێشکدا. لە مێژووی دوو سەدەی ڕابردووی پزیشکیدا نزیکەی چارەکە ملیارێک حاڵەتی گەشکە لە جیهاندا ڕووی داوە، بەڵام

هەرگیز هیچ گەشکەیەک نەبـــووەتە هۆی ئەوەی کەسێک تـوانـایەکی هۆشـمەنـدی یان ئیرادەی ئـازاد دەرببڕێت. هیچ "گەشکەیەکی بیـرکـاری" یـان "گەشکەیەکی لۆژیکی" یـان "گەشکەیەکی ئەخـــلاقی" بـــوونی نییە. مـــرۆڤ لە کاتی گەشکەدا ڕەنـگە جـوولەیەک بکات، هەسـتێک یان سۆزێکی بەهێزی بۆ دروســت ببێت، بەڵام هەرگیز بیرکاری چـارەسەر ناکات.

به هەمـان شێوە، لە نەشـتەرگەرییەکانی نەخـشەسـازیی هۆشیـاریی مێـشکـدا (Awake brain mapping)، کـاتێک نەشتەرگەر ڕاستەوخۆ بە کارەبا ڕووی مێشک هان دەدات، دەتـوانێت یادەوەری و هەسـت و جـووڵە دروسـت بکات، بەڵام گـرنـگ نییە چ نـاوچەیەکی مێشک هـان دەدەیت، هەرگیز نـاتـوانیت نەخۆشەکە نـاچـار بکەیت پـرۆسەیەکی لۆژیکی یان ئەخـــلاقی ئەنـــجام بـــدات. ئەمەش بە ڕوونی

دەیسەلمێنێت کە هۆشمەندی و ئیرادەی ئازاد لە مێشکەوە سەرچاوە ناگرن.

زەینی پشت مێشکەوە

لە ئەزموونی پزیشکیمدا چەندین نەخۆشم بینیوە کە بەشێکی زۆری مێشکیان لەدەست داوە، کەچی لە ڕووی ژیرییەوە کەسانێکی زۆر ئاسایی و تەنانەت بلیمەتن. بۆ نموونە، حاڵەتە پزیشکییەکان دەریدەخەن کە کەسانێک هەن تووشی حاڵەتی هایدرانێنسێفالی (Hydranencephaly) بوون، کە تیایدا مێشکیان بە تەواوی جێگەی گیراوەتەوە بە شلە، بەڵام هێشتا بە تەواوی هۆشیارن. تەواوی تیۆرییە باوەکانی زانستی دەمارناسی بۆ ڕوونکردنەوەی هۆشیاری، وەک تیۆریی

زانیـــاریی یەکـــخـــراو (Integrated Information Theory)، هۆشیاری دەبەســـتنەوە بە پـــرۆسە ئـــاڵۆزەکانی تـــوێکڵی مێشکەوە. بەڵام ئەم کەسانە کە هیچ تـوێکڵێکی مێشکیان نییە و هێشتا هۆشیارن، بە تەواوی بنەماکانی دەمارناسیی ماددەگەرا هەڵدەوەشێننەوە و دەسەلمێنن کە مرۆڤ ئامێر نییە و بەڵگەی حاشاهەڵنەگر بۆ بوونی ڕۆح دەخەنە ڕوو.

هەروەهـــا، زیاتـــر لە ٤٠ هەزار کەس هەن کە ئـــامێـری هاندەری قووڵیی مێشکیان (Deep brain stimulators) بۆ چێندراوە بۆ چـــارەسەری نەخۆشییەکانی وەک پـــارکینسۆن یان خەمۆکی. هیچ ڕاپۆرتێکی پـزیشکی بـوونی نییە کە ئاما بەوە بکات ئەم ئـــامێرانە تـــوانیبێتیان هۆشـــمەنـــدی یان ئیرادەی ئازاد لە کەسەکاندا دروست بکەن.

تێگەیشتن لە ئارگیومێنتی "خودای بۆشاییەکان"

کاتێک زانایانی بواری مێشک باس لەم ڕاستییانە دەکەن، زۆرجار ڕووبەڕووی ڕەخنەی ماددەگەراکان دەبنەوە کە پێیان دەڵێـن ئێـوە پەنــا دەبەنە بەر ئــارگیـومێـنـتی "خــــودای بۆشــاییەکان" (God of the gaps). بەڵام لە ڕاســتیدا ئەم ئارگیومێنتە تەنها ئامرازێکی ماددەگەراکانە بۆ شاردنەوەی کەموکوڕییەکانی زانستەکەیان. کاتێک ئامێرە زەینییەکانیان ناتوانن دیاردەیەک شی بکەنەوە، پەنا دەبەنە بەر "بێدینیی بۆشــاییەکان" (atheism of the gaps) و دەڵێن: "ئێستا ناتوانین ئەمە ڕوون بکەینەوە، بەڵام دە ساڵی دیکە پێمان بــدەن و چــارەسەری دەکەین." ئەمە زانســت نییە، بەڵکو تەنها خۆدزینەوەیە.

له ژیانی ڕۆژانەدا، تــوانــا مــاددییەکانی مێشک و تــوانــا نــامــاددییەکانی ڕۆح پێکەوە کار دەکەن. بۆ نــموونە کاتێک قوتابییەک بیرکاری دەخوێنێت، مێشکی بۆ مانەوە بە ئاگا و بینینی هــــاوکێشەکان و یادەوەری بەکاردەهێنێت، بەڵام تێگەیشتنی قووڵی هاوکێشەکان (هۆشمەندی) و بڕیاردانی ئــازادانە بۆ خــوێندن (ئیرادەی ئــازاد) لە ڕۆحیەوە سەرچــاوە دەگرن. تەنانەت تەکنەلۆژیای پێشکەوتووی وەک نیورالینک (Neuralink) هەرگیــز نــــاتــــوانێــت ئیــرادەی ئـــازاد یــان هۆشــمەنــدی بــخولقێنێت؛ ڕەنــگە بــتوانێت کۆتــایی بە خەمۆکی بهێنێت یان کێشەی جووڵە چارەسەر بکات، بەڵام ناتوانێت دەستکاریی ئەو بەشەی مرۆڤ بکات کە سەر بە مێشک نییە.

THEFEEDSKI
THESE TWINS CONJOINED AT THE HEAD CAN SEE OUT OF EACH OTHERS EYES, ACCESS EACH OTHERS THOUGHTS AND SHARE TASTES
(Read post description for the details)

ململانێی نێوان ئارەزووە هەستییەکان و ئارەزووە عەقڵانییەکان

ئەرستۆ جیاوازی دەکرد لە نێوان ئارەزووە هەستییەکان و ئـــارەزووە عەقڵانییەکـان. ژیـانی مـــرۆڤ مـــلـمـلانێیەکی بەردەوامە لە نێوان ئەم دووەدا؛ مـــلململانێ لە نێوان حەزە جەســـتەییەکانـــمان و ئەو بڕیارە عەقڵانییانەی کە دەزانین بۆمان باشن. ئەمەش لە بنەڕەتدا ململانێی نێوان زەین و مێشکە.

دەمـــارنـــاسی سەدەی بیـســتەم بێـنـجـامیـن لیـبێـت (Benjamin Libet) لە تـــاقیکـردنەوە بەنـــاوبـــانـــگەکانی سەبـارەت بە "کاتی زەین" سەلـمانـدی کە کاتێک مـرۆڤ ئـــارەزووی شـــتێک دەکات، شەپۆلێکی مێشک نیو چـــرکە پێش ئەوەی مـــرۆڤەکە بە هۆشیارییەوە درکی پێ بکات،

دەسـت پێدەکات. ئەمە لە سەرەتـادا وا لێکدرایەوە کە ئێمە ئیـرادەی ئـــازادمـــان نییە، بەڵام لیبێـت بۆی دەرکەوت کە مـرۆڤەکان دەتـوانـن ئەو ئـارەزووە لە پڕەدا ڕەت بکەنەوە (ڤیــتۆی بکەن)، و ئەم ڤیـــتۆیە هیـــچ گۆڕانکـــارییەک لە شەپۆلەکانی مێشکدا دروســت نـاکات. لیبێت گەیشتە ئەو دەرەنـــجـــامەی کە مێـــشک دەریـــایەک لە وەســـوەسە و ئارەزوومان پێشکەش دەکات، بەڵام ئێمە ئیرادەی ئازادمان پاراستووە بۆ ئەوەی ڕەتیان بکەینەوە؛ کە ئەو ناوی لێ نا "ڕەتکردنەوەی ئازاد" (Free won't).

ئەم جیاکارییە لە حـــاڵەتی دووانە پێکەوەنـــووســـاوەکانی وەک تـــاتیانـــا و کریستا هۆگـــانیشدا دەردەکەوێت. گەرچی مێـــشکیـــان لە ڕێـــگەی پـــردێکی تـــالامیکەوە بەیەکەوە بەســـتراوەتەوە و دەتـــوانـــن هەســـتەکانی یەکتر ببینن و ئەزمـــوون بکەن، بەڵام هەر یەکەیان کەســـایەتی، ئیرادەی

ئازاد، و هۆشمەندیی تایبەت بە خۆی هەیە و بۆ فێربوون دەبێت هەردووکیان هەوڵ بدەن، چونکە ئەوان خاوەنی دوو ڕۆحی جیاوازن.

لایەنە ناماددییەکان و هەڵەی مێریۆلۆجی

ئاگایی و ئیرادەی ئازاد لایەنی ناماددین، ڕێک وەک چۆن ژمارەکان ناماددین و ناکرێت بڵێین ژمارە دوازدە پێنج کیلۆیە. کێشەیەکی گەورەی زانستی دەمارناسی کەوتنە ناو "هەڵەی مێریۆلۆجی"یە (Mereological fallacy)، وەک ئەوەی فەیلەسوف پی. ئێم. ئێس. هاکەر (P.M.S. Hacker) و دەمارناس ماکسوێڵ بێنێت (Maxwell Bennett) باسی دەکەن. هەڵەی مێریۆلۆجی بریتییە لەوەی تایبەتمەندیی گشتێک بدەیتە پاڵ بەشێکی. هەڵەیە بڵێین "مێشک بیر دەکاتەوە"، ڕێک وەک ئەوەی هەڵەیە بڵێین

"پێیەکانم پیاسە دەکەن." مێشک پارچە گۆشتێکە و ناتوانێت بیر بکاتەوە؛ مرۆڤەکان خۆیان بیر دەکەنەوە و بۆ ئەمەش مێشکەکانیان بەکاردەهێنن.

ئەگەر پێت وابێت مێشک بیر دەکاتەوە، ئەوا بە دوای ناوچەیەکی بیرکردنەوەدا لە ناو مێشکدا دەگەڕێیت و تەواوی توێژینەوەکەت لەسەر بنەمایەکی پووچەڵ دادەمەزرێت، وەک ئەوەی فەیلەسوف ڤیتگنشتاین (Wittgenstein) هۆشداری دەدا کە نابێت زمان بە هەڵە بەکاربهێنرێت بۆ ئەوەی نەکەوینە ناو گێژاوی بێمانایییەوە.

سروشتی ئامێرەکان و بوونی مرۆڤ

ماددەگەرییەکان هەوڵ دەدەن هەموو شتێک بخەنە ناو چوارچێوەیەکی بچووکی ماددییەوە و مرۆڤ وەک ئامێر وێنا دەکەن (فەلسەفەی مێکانیکی). بەڵام وەک ئەرستۆ ئاماژەی پێ کردووە، جیاوازییەکی قووڵ لە نێوان شتە سروشتییەکان (جەوهەر) و ئامێرەکان (دروستکراوە دەستکردەکان)دا هەیە. ئامێرەکان لە پارچەی جیاواز پێکدەهێنرێن بۆ مەبەستێک کە لە سروشتی خۆیاندا نییە. نموونەکەی ئەرستۆ ڕوونە: ئەگەر دارێکی بچووک ببڕیت و قەرەوێڵەیەکی لێ دروست بکەیت، پاشان پارچەیەک لە قەرەوێڵەکە بنێژیت، ئەوەی شین دەبێتەوە دارێکە نەک قەرەوێڵەیەک. سروشت ئامێر نییە، و مرۆڤەکانیش لە ڕێگەی هێزێکی کوێری پەرەسەندنەوە وەک ئامێرێک پێکەوەنراون.

ئەزموونێکی وردی نزیک لە مەرگ

ئەزموونەکانی نزیک لە مەرگ (NDE) یەکێکی دیکەن لە بەڵگە بەهێزەکان لەسەر بوونی ڕۆح. حاڵەتی پام ڕەینۆڵدز (Pam Reynolds) کە لە ساڵی ١٩٩١ لەلایەن دکتۆر ڕۆبێرت سپێتزلەرەوە (Robert Spetzler) نەشتەرگەریی بۆ کرا، نموونەیەکی بێهاوتایە. لە کاتی نەشتەرگەرییەکەدا، پلەی گەرمی لەشی زۆر دابەزێنرا، دڵی وەستێنرا، خوێن لە مێشکی دەرهێنرا و بە شێوەیەکی کلینیکی بە تەواوی مردبوو بۆ ئەوەی بتوانرێت دەماری خوێنەکەی چاک بکرێتەوە. سەرەڕای مردنی مێشکی و وەستانی دڵی، ئەو دوای بەئاگابوونەوەی توانی بە وردی باسی ئامێرە تایبەتەکانی دەستی نەشتەرگەرەکە و قسەکانی ناو ژووری نەشتەرگەرییەکە و تەنانەت ئەو مۆسیقایەش بکات کە دەژەنرا. ئەو وەسفی دەرچوونی ڕۆحی لە جەستەی کرد و

باسی لەوە کرد کە چووەتە تونێلێکەوە و لەوێ کەسوکارە مردووەکانی بینیوە.

چوار تایبەتمەندیی ئەزموونەکانی NDE

ئەم ئەزموونانە چوار تایبەتمەندییان هەیە کە هیچ تیۆرییەکی ماددەگەری و پێکهاتە کیمیاییەکانی وەک ئێنکیفالینەکان (Enkephalins) ناتوانن ڕوونیان بکەنەوە:

یەکەم، ئەزموونەکان زۆر ڕوون و وردن؛ لە کاتێکدا مەرگی مێشک مرۆڤ هۆشیارتر ناکات.

دووەم، ئەزموونی دەرچوون لە جەستە دەبێتە هۆی بینینی شتانێک کە دواتر لە ڕووی زانستی و واقیعییەوە پشتڕاست دەکرێنەوە.

سێیەم، لەم ئەزموونانەدا مرۆڤ هەرگیز کەسێکی زیندوو لە دیوی تاریکی تونێلەکەدا نابینێت، بەڵکو تەنها ئەو

کەسانە دەبینێت کە مردوون، تەنانەت ئەگەر نەخۆشەکە پێشتر نەشیزانیبێت کە ئەو کەسانە مردوون.

چوارەم، گۆڕانکارییەکی گەورەی ڕۆحی لەو کەسانەدا دروست دەبێت و بە تەواوی ترسیان بۆ مەرگ لەدەست دەدەن.

کاتێک پرسیار دەکرێت کە چۆن ئەم کەسانە دەتوانن بێ چاوی فیزیکی ببینن یان بێ مێشک بیر بکەنەوە؟ وەڵامەکە ئەوەیە کە زۆربەی ئەم کەسانە دەڵێن ئەزموونەکەیان لە دەرەوەی توانا و وەسفی زمانەوانیدایە. فەیلەسوف تۆماسی ئەکویناس دەڵێت؛ لە دوای مەرگەوە، مرۆڤ بە "نووری ئیلاهی" دەبینێت و درک بە شتەکان دەکات، کە ئەمەش تێپەڕاندنی هێزە ئاساییەکانی جەستەیە.

لە کۆتاییدا، ئامانجی سەرەکی ئەوەیە کە مرۆڤەکان بزانن، زانست دوژمنی ڕۆحانییەت و باوەڕ نییە. ئەگەر بە شێوەیەکی بابەتیانە و بێلایەنانە سەیری بەڵگە زانستییەکان و دەمارناسیی هاوچەرخ بکەین، دەگەینە ئەو باوەڕەی کە ئێمە خاوەنی ڕۆحین، ڕۆحەکەمان توانای نامادديی وەک هۆشمەندی و ئیرادەی ئازادی هەیە، و بێگومان، ڕۆحەکانمان نەمرن.

بە هیوای بەشداری کردنتان لە چەناڵەکانی گەشەی ئاگایی لە:

🌐 ماڵپەڕی فەرمی: 🔗 https://gashay.com

🎥 یوتیوب: 🔗 https://www.youtube.com/@GashayAgayi

📢 تێلیگرام: 🔗 https://t.me/gashayagayi

📸 ئینستاگرام: 🔗 https://www.instagram.com/gashayagayi/

🎵 تیکتۆک: 🔗 https://www.tiktok.com/@gashayagayi

👥 فەیسبووک: 🔗 https://www.facebook.com/gashayAgayi

گەشەی ئاگایی

گەشتێک بەرەو شادی

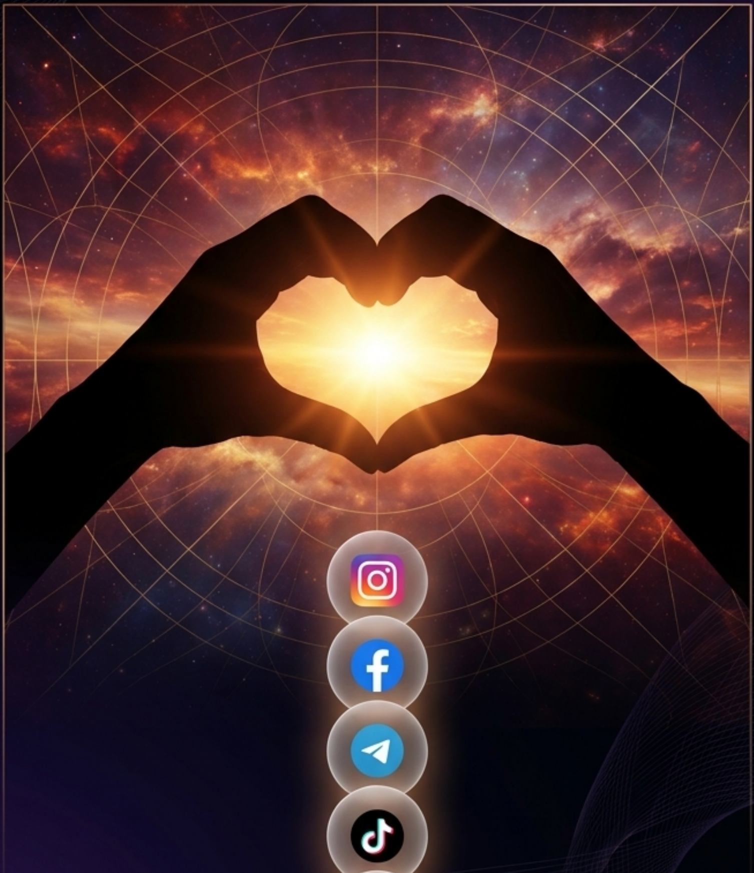

ئەگەر بە دڵتە تکایە لایکێکە وبەشداری بکە

@gashayAgayi

Gemini Notebook